

WŁODAWA

MIASTO 3 KULTUR

Gdy zapytamy Włodawianina o położenie jego miasta to często usłyszymy następującą odpowiedź: „wyjeżdżasz z lasu szosą lubelską, zaraz za Adampolem, i już z daleka widzisz wieże dwóch włodawskich kościołów – tylko pamiętaj - nie rozpędzaj się za bardzo, gdyż zaraz za Kościołem Św. Ludwika płynie sobie Bug i dalej już nie pojedziesz - tak to się ułożyło w wyniku przeróżnych dziejowych zawieruch”. Uśmiechnięty może jeszcze dorzucić: „...a nie zawsze tak było”. Czasami jednak miły gość odwiedzający Włodawę może zapragnąć bardziej precyzyjnych informacji dotyczących geograficznego umiejscowienia miasteczka, pod wieloma względami wyjątkowego. Włodawa leży w dolinie rzeki Bug, we wschodniej części województwa lubelskiego, tuż przy granicy z Białorusią i Ukrainą. Miasto malowniczo ulokowało się na Garbie Włodawskim, tam gdzie wijąca się wśród lasów i pól rzeka Włodawka wpada do Bugu – najważniejszej rzeki regionu. Włodawa jest ośrodkiem miejskim, wokół którego skupia się życie mieszkańców Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego, a także turystów, gdy zdecydują się odwiedzić te, kresowe dzisiaj, okolice.

When we ask an inhabitant of Włodawa about the town location, very often we receive the following answer: „get out of the forest going along Lubelska road and just after Adampol you can see far away two towers of churches in Włodawa – but remember – do not drive too fast because just behind St. Louis Church there flows the Bug River and you cannot go further – this is how it has been formed as a result of various turmoils”. He might add with a smile on his face: “... but it was not always like that”. However, sometimes a nice quest visiting Włodawa may desire to know much more precise information connected with a geographic location of the town, which is a unique town in many aspects. Włodawa is located in the valley of the Bug River in the west part of Lubelskie Voivodeship, just next to the border of Belarus and Ukraine. The town is picturesquely located on the Garb Włodawski where the meandering Włodawka River in forests and fields flows into the Bug River – the most important river in the region. Włodawa is a town centre around which concentrates life of inhabitants of the Łęczyna and Włodawa Lake District as well as tourists when they decide to visit these borderland areas.

1.
Włodawa – perła Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego
Włodawa – the pearl of the Łęczno and Włodawa Lake District

2.
Współczesny budynek Urzędu Miejskiego
A present building of the Municipal Council

3.
„Czworobok” – unikatowa budowla w kształcie kwadratu
The “Quadrangle” – a unique building in a form of a square

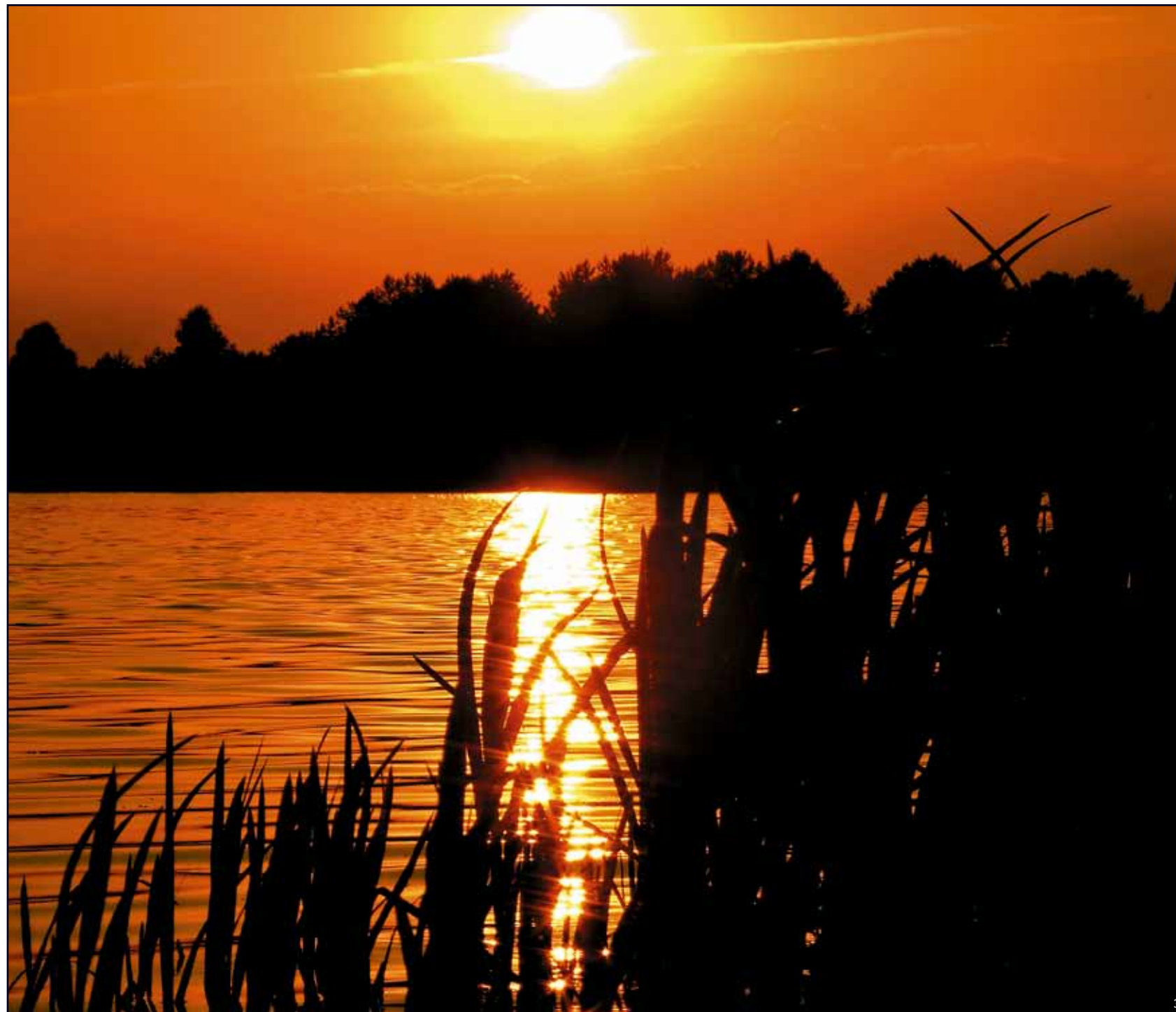

1

2

3

Dla miłośników nieskażonej cywilizacją przyrody najbliższe otoczenie Włodawy stwarza okazję do wielu niespotykanych obserwacji i przeżyć. Znaczną część okolicy pokrywają Lasy Włodawskie, rozciągające się w promieniu 10 – 12 km wokół miasta. Są to wielogatunkowe bory, w których dominuje sosna i dąb. Wnikliwy obserwator, przy odrobinie szczęścia, podczas swoich wędrówek może napotkać: żółwia błotnego, wilka, bobra a nawet orla bielika – nie mówiąc o wielu innych gatunkach. Świat roślin uraduje tych, którzy natrafią np. na okazy dębu szypułkowego, lipy drobnolistnej, widłaka torfowego czy brzozy niskiej. Niepowtarzalne piękno jezior, moczarów i torfowisk dopełnia wyjątkowego obrazu środowiska przyrodniczego Ziemi Włodawskiej. W celu jak najlepszej ochrony i eksponowania walorów przyrodniczych władze państwowe powołały do życia Poleski Park Narodowy (pierwszy w Polsce park narodowy o charakterze wodno – torfowiskowym) a także Poleski Park Krajobrazowy i Sobiborski Park Krajobrazowy. Całości dopełnia graniczna rzeka Bug, ciągle jeszcze nieuregulowana i dzięki temu zachowująca niezmieniony od wieków charakter przyrodniczy i krajobrazowy.

For enthusiasts of nature untouched by civilization, the closest vicinity of Włodawa creates an occasion of many rare observations and experiences. A considerable part of the area is covered by Forests of Włodawa which spread within the range of 10 – 12 km around the town. They are multispecies woods where dominate pines and oak trees. A sharp observer with a little lack may come across during walking trips: a marsh turtle, wolf, beaver and even a white-tailed eagle – not to mention about many other species. The world of plants will satisfy these who meet such species as: a sessile oak, littleleaf linden, inundated clubmoss and low birch. The unique beauty of lakes, swamps and peat bogs supplement the exceptional view of the nature of the Włodawa Land. In order to provide the best available protection and exposition of natural values, the state authorities established the Poleski National Park (the first water and peat bog national park in Poland) as well as Poleski Landscape Park and Sobiborski Landscape Park. The whole is crowned by the bordering Bug River that is still unregulated what helped to maintain the unchanged natural and landscape character for centuries.

1-3.
Malownicze położenie miasta nad Bugiem i Włodawką w sąsiedztwie licznych jezior, dostarcza zarówno mieszkańcom jak i gościom wielu pięknych widoków

The picturesque town location by the Bug and Włodawka River in the vicinity of numerous lakes, provides beautiful views for both inhabitants and visitors

1-7.
Potęga natury wzbudza w ludziach wielki szacunek.
Przyroda obdarowuje nas swoimi skarbami, jednocześnie potrafi
być dzika i nieujarzmiona.
The power of nature arouses in people great respect.
The nature gives us its treasures and at the same time it can be
wild and unbridled.

Rzeka Bug jest niemyym świadkiem tego, co na przestrzeni tysięcy lat działo się na tej, często tragicznie doświadczanej ziemi. Patrząc historycznie, Bug przeważnie łączył ludzi i ziemię dawnej Polski oraz Wielkiego Księstwa Litewskiego zaś Włodawa, z geograficznego punktu widzenia, zajmowała miejsce centralne na mapie państwa polsko – litewskiego. Doliny wzdłuż Bugu były od najdawniejszych czasów miejscami chętnie zasiedlanymi przez ludzi, co potwierdza kamienny grobowiec z okresu neolitu - wspaniałe znalezisko archeologiczne z okolic Wytoczna – aktualnie eksponowany w centrum Włodawy. Kto wie czy w nazwie Włodawa nie brzmią echa tamtych odległych czasów w postaci słowiańskich imion żeńskich czy tajemniczych obrzędów, którym bliskość rzeki niewątpliwie sprzyjała. Informacje dotyczące dziejów miasta w okresie średniowiecza są bardzo fragmentaryczne. Terytoria nad środkowym Bugiem stanowiły już wówczas swoiste pogranicze między światem Wschodu i Zachodu. Specyficzne położenie stało się zapewne źródłem kolorytu kulturowego cechującego Włodawę od najdawniejszych czasów aż po ostatnią wojnę.

The Bug River is a silent witness of everything what has been happening over thousands of years on this very often bitterly experienced land. From a historical point of view, the Bug River usually connected people and lands of former Poland and the Great Duchy of Lithuania and on the other hand, the Włodawa River, from a geographical point of view, took a central place on the map of Polish and Lithuanian country. Valleys along the Bug River were since time immemorial places that were willingly inhabited by people what is confirmed by a stone tomb that comes from the Neolithic Age – a great archaeological discovery from Wytoczno territories – that is currently exhibited in the centre of Włodawa. Who knows if in the name Włodawa there do not sound echoes of former times in a form of Slavic female names or mysterious rituals that must have definitely taken an advantage of the river close location. Information connected with the town history from the Middle Ages is very fragmentary. Territories by the central part of the Bug River were a borderland between the world of East and West. This specific location probably became a source of culture colour that characterised Włodawa since time immemorial till the last war.

1.
Rzeka Bug – od 2004 r. granica Polski jest jednocześnie
wschodnią granicą Unii Europejskiej
The Bug River – since 2004 the broader of Poland
is the east border of European Union

2-3.
Przyroda jest piękna o każdej porze dnia i nocy
The nature is beautiful at any time the day or night

1.
Dawna ul. Różaniecka, obecnie Aleja Józefa Piłsudskiego
Former Różaniecka Street, currently Józef Piłsudski Avenue

2.
Kościół p.w. Św. Ludwika z klasztorem OO. Paulinów
St. Louis Church with the Monastery of the Pauline order

3.
Stacja kolejowa Włodawa, po ustanowieniu granicy Polski na
Bugu – pozostała po stronie białoruskiej
Włodawa Railway Station, after establishing the Polish border
on the Bug River – it stayed in Belarus

Najstarsze wzmianki źródłowe potwierdzające istnienie Włodawy pochodzą z poł. XIII w. kiedy po najeździe tatarskim w 1241 r. doszło tutaj do spotkania księcia halicko – włodzimierskiego Daniela z jego synem Lwem. Kto wie czy już wcześniej nie istniał tutaj warowny gród wkomponowany w system tzw. Grodów Czerwieńskich, stanowiących obiekt sporu między państwem wczesnopiastowskim a Rusią Kijowską. Ekspansja Wielkiego Księstwa Litewskiego na ziemie ruskie w I poł. XIV w. doprowadziła do włączenia Włodawy do Ziemi Trockiej stanowiącej część Wielkiego Księstwa Litewskiego. Na rzece Włodawce po unii w Krewie wyznaczono granicę między Królestwem Polski a Wielkim Księstwem Litewskim. Zatem już od XV w. Włodawa odgrywała rolę miasta granicznego. W latach 1475 – 1596 dobra włodawskie znalazły się w posiadaniu ważnej i możnej rodziny litewskich kniaziów Sanguszków. Sanguszkowie nie szczędzili troski o gospodarczy rozwój osady. W tym czasie Włodawa stała się ważnym ośrodkiem handlu i tranzytu na tym terenie. Zwieńczeniem sukcesu stała się dla Włodawy lokacja miejska, o którą postarał się między rokiem 1514 a 1525 książę Andrzej Sanguszko. Do miasta coraz liczniej zaczęli przybywać Żydzi aktywizujący handel i spław towarów Bugiem i Wisłą. W ten sposób rozpoczął się w mieście proces, który doprowadził w przyszłości do uzyskania przez Żydów znaczącej pozycji w mieście. XVI wiek był okresem pomyślności i rozwoju w dziejach Włodawy, która po unii lubelskiej utrzymała charakter miasta granicznego między Koroną a Litwą, czerpiąc z tego liczne korzyści gospodarcze.

The oldest source information that confirms Włodawa existence comes from the min 13th century when after the Tatar invasion in 1241, the halicki and włodzimierki prince Daniel met with his son Leo. Who knows if there was not a fortified town earlier, the town which was integrated into the system of so called Czerwieńsk Towns that was a bone of contention between early Piast country and Kijow Rus. The expansion of the Great Duchy of Lithuania to Russian land in the first half of the 14th century led to the incorporation of Włodawa to Trocka Land which was a part of the Great Duchy of Lithuania. On the Włodawka River, after the union in Krewo, there was established a border between the Kingdom of Poland and the Great Duchy of Lithuania. So since the 15th century Włodawa adopted the role of a border town. In 1475 – 1596 properties of Włodawa were in the possession of an important and wealth family of Lithuanian princes Szanagusczy. Szaganusczy took very good care of town economical development. Then Włodawa became an important centre of trade and transit in that territory. The success culmination for Włodawa was its town character that had been assigned between 1514 and 1525 by the prince Andrew Sanaguszko. The town was more and more often visited by the Jewish who were a motivating factor for trade and floating of goods down the Bug and Vistula River. This is how there began a process which allowed the Jewish to gain a significant position in the town in the future. The 16th century was a period of auspiciousness and development in the history of Włodawa which after the Union of Lublin was granted a border town character between the Crown and Lithuania and derived numerous economic benefits.

W 1596 roku za sprawą małżeństwa Teodory z Sanguszków z Andrzejem Leszczyńskim wojewodą brzesko – kujawskim Włodawa i okolice przeszły w posiadanie tej możnej i wpływowej wielkopolskiej rodziny. Leszczyńscy w tamtym czasie odgrywali rolę gorliwych protektorów protestantyzmu w Polsce. Szczególnie bliski był im kalwinizm oraz wyznanie Braci Czeskich. W 1624 r. wzniesiono we Włodawie szkołę i zbór kalwiński, działający do 1698 roku. Wydarzeniem o znaczeniu ogólnopolskim stał się zwołany do Włodawy w roku 1634 synod kalwiński, na który przybyli delegaci z całej Korony i Litwy w celu ustalenia jednolitych form obrzędowych. Honorowym gościem synodu był Jan Amos Komeński, czeski działacz religijny i twórca nowoczesnej pedagogiki. W tym czasie Włodawa stała się prawdziwym przytułiskiem dla prześladowanych protestantów. Od połowy XVII wieku spadły na Włodawę, podobnie jak na całą Rzeczpospolitą nieszczęścia, które podcięły jej dotychczasowy pomyslny byt. W czasie powstania Chmielnickiego jesienią 1648 roku wojska kozacko – tatarskie wracając po nieudanym oblężeniu Zamościa spustoszyły miasto, mordując przy tym znaczną część mieszkańców. Do tamtych wydarzeń nawiązał w trylogii Henryk Sienkiewicz kiedy to we Włodawie umieścił scenę spotkania sługi Skrzetuskiego - Rzędziana z Bohunem – sławnym watażką kozackim. Los nie oszczędził Włodawy także podczas szwedzkiego potopu kiedy to ponownie poszła z dymem. Po zawieruchach z połowy wieku przyszedł okres względnego spokoju pod rządami Rafała Leszczyńskiego podskarbiego wielkiego koronnego, ojca późniejszego króla Polski Stanisława. Leszczyński, w odróżnieniu od swoich przodków, był gorliwym katolikiem, dlatego skończył się we Włodawie dobry okres dla protestantów. W 1692 roku Leszczyński został zmuszony do sprzedaży Włodawy wraz z 11 wsiami późniejszemu hetmanowi polnemu litewskiemu a wówczas wojewodzie wileńskiemu, właścicielowi sąsiedniej Różanki – Ludwikowi Konstantemu Pocielowi. Następnie dobra włodawskie przeszły w ręce Jerzego Fleminga, człowieka zamożnego i dobrego gospodarza. Jego córka, Izabela, wychodząc za mąż za księcia Adama Czartoryskiego wniosła Włodawę tytułem małżeńskiego wiana w posiadanie rodziny Czartoryskich. Ci z kolei, także w wyniku małżeńskich układów przekazali ją Zamojskim. XVIII stulecie to względnie pomyslny okres w dziejach miasta, któremu kres położył III rozbiór i upadek I Rzeczypospolitej. Od 1795 do 1809 roku Włodawa znajdowała się w zaborze austriackim. W latach 1809 – 1815 należała do Księstwa Warszawskiego, aby po 1815 roku wejść do zależnego od Rosji Królestwa Polskiego. W połowie XIX wieku Włodawa utraciła status miasta prywatnego, stając się własnością rządu rosyjskiego. Ustanowienie we Włodawie siedziby powiatu oraz wybudowanie połączenia kolejowego z Chełmem i Brześciem Litewskim spowodowało, że po okresie zastoju w I poł. XIX w. nastąpiło ponowne ożywienie gospodarcze miasta. Ziemi Włodawskiej nie ominęły także dramatyczne wydarzenia związane z działaniami niepodległościowymi w XIX wieku, zwłaszcza podczas Powstania Styczniowego.

1.
Fragment „Czworoboku”, widoczne bramy na osi wschód-zachód
A piece of the “Quadrangle”, gates on the east-west axis

2.
Włodawska synagoga
A synagogue in Włodawa

3.
Most drogowy na rzece Bug – zniszczony w 1939 r.
A road bridge over the Bug River – destroyed in 1939

In 1596 as a result of the marriage between Teodora of Sanguscy Family with Andrzej Leszczyński, a voivode of Brzesko and Kujawy, Włodawa and its vicinity went into hands of this mighty and influential family from Great Poland. Especially close for them was the Calvinism and the faith of Czech Brothers. In 1624 in Włodawa there were established a school and Calvinistic church that was active till 1698. An event of an all-Poland character was a Calvinistic synod organized in 1634 at which appeared delegates from the Crown and Lithuania in order to establish uniform ritual forms. A honourable guest of the synod was Jan Amos Komeński, a Czech religious activist and a creator of modern pedagogy. During that time Włodawa became a real shelter for persecuted protestants. Since the half of the 17th century misfortunes befell on Włodawa as well as on the whole Republic of Poland what disturbed their successful existence. During the Chmielnicki Uprising in autumn 1648, the army of Cossacks and Tatars, which were returning after the unsuccessful siege of Zamość, havocked the town killing a major part of its inhabitants. Henryk Sienkiewicz referred to that event in his trilogy placing a meeting scene of Skrzetuski’s servant – Rzędzian with Bohun – a famous Cossack headman. Fate did not spare Włodawa also during the Sweden invasion when it was burnt to ground again. After turbulent time from the half of the century, there came a period of relative peace under the rule of Rafał Leszczyński, the Grand Treasurer of the Crown and a father of Stanisław, a later king of Poland. Leszczyński, opposed to his ancestors, was a fervent Catholic and this is why a good period for protestants in Włodawa was over. In 1692 Leszczyński was forced to sell Włodawa with 11 villages to a later Lithuanian filed hetman and present voivode of Vilnius, the owner of neighbouring Różnaka – Ludwik Konstanty Pociiej. Next properties of Włodawa were passed into hands of Jerzy Fleming, a wealthy man and good landlord. His daughter Isabel after getting married with prince Adam Czartoryski passed Włodawa as a dowry in the property of the Czartoryski Family. They in turn passed it the Zamojski Family as a result of marital relations. The 13th century is a relatively favourable period in the town history that was finished by the third partition of Poland and the fall of I Republic of Poland. Since 1795 to 1809 Włodawa was under Austrian occupation. In 1809 – 1815 it was a part of the Duchy of Warsaw in order to become after 1815 a part of the Kingdom of Poland that was dependent on Russia. In the half of the 19th century, Włodawa lost a private town status and became a property of Russian government. Establishing a county registered office in Włodawa as well as construction a railway connection from Cehłm and Brzeście Litewskie caused that after an economic slowdown in the half of the 19th century, there took place another economic boom of the town. The land of Włodawa was not omitted by dramatic events connected with independence activities in the 19th century, especially during the January Uprising.

Spółeczeństwo włodawskie pamiętało i pamięta o poległych powstańcach, o czym świadczy ceglany obelisk na cmentarzu parafialnym oraz pomnik upamiętniający bitwę pod Adamkami ustawiony w tej miejscowości. I wojna światowa przyniosła tragiczne konsekwencje znane z poprzednich stuleci. W okresie międzywojennym Włodawa była miastem różnych wyznań i narodowości, co stanowiło konsekwencję położenia i burzliwej przeszłości. Dominującą grupą etniczno – wyznaniową byli Żydzi, których liczba w 1931 roku sięgała 68 % mieszkańców (5863 osoby). Dla porównania Polaków (katolików) było w tym czasie 30% (2577 osób). W zdecydowanej mniejszości była ludność ukraińska (prawosławna) szacowana na 1,8% (150 osób). Wybuch II wojny światowej radykalnie zmienił życie miasta i zburzył ustalone od wieków zwyczaje i relacje między ludźmi. Bombardowania z 3 i 12 września 1939 roku zniszczyły stację kolejową oraz mosty na Bugu. 16 września wojska niemieckie zajęły miasto. W dniach 26 – 27 września w okolicy Włodawy przedarły się idące ze wschodu oddziały gen. Franciszka Kleeberga tworzące Samodzielną Grupę Operacyjną „Polesie”. Stoczyły one ponowną walkę o Włodawę, zaś gen. Kleeberg na krótki czas odbudował cywilną administrację w mieście.

The society of Włodawa remembered and remembers about died insurgents what is proved by a brick obelisk on a cemetery and a monument that commemorates the battle of Adamki located in this town. First World War brought tragic consequences known from previous centuries. In the interwar period Włodawa was the town of many religions and nationalities what was a consequence of its location and turbulent time. A dominating ethnical and religious group includes the Jewish whose number was equal in 1931 to 68% of inhabitants (5863 people). For comparison the number of Poles (Catholics) was equal to 30% (2577 people). In a considerable minority were Ukrainians (Orthodox) and their number was estimated to be equal to 1,8% (150 people). The outbreak of Second World War changed the town's life in a radical way and disturbed customs established centuries ago as well as relations between people. Air strikes on 3rd and 12th September 1939 destroyed a railway station and bridges on the Bug River. On 16th September the German army captured the town. On 26-27 September into the vicinity of Włodawa broke through troops that were going from the East under the command of general Franciszek Kleeberg which created “Polesie” Independent Operation Group. They fought another battle for Włodawa while general Kleeberk reconstructed a civil administration in the town for a short time.

1.
O każdej porze roku we Włodawie można zobaczyć zachwycające widoki
At any time of the year you can see delightful views in Włodawa

2.
Park Miejski zachwyca kolorami jesieni.
The Municipal Park delights with autumn colours.

3.
Deptak nocą.
A boardwalk at night.

W tym czasie była Włodawa jednym z ostatnich wolnych skrawków polskiej ziemi nie zajętych przez najeźdźców. Okupacja hitlerowska szczególnie odbiła się na losie Żydów. Od maja 1942 roku rozpoczęły się systematyczne wywózki włodawskich Żydów do pobliskiego Sobiboru, gdzie mieścił się hitlerowski obóz zagłady przeznaczony do bezpośredniej likwidacji Żydów w ramach akcji „Reinhard”. W Sobiborze wymordowano ok. 250 tys. Żydów z całej Europy. 14 października 1943 roku w obozie wybuchł zbrojny bunt więźniów, zakończony słynną ucieczką. Po stłumieniu buntu Niemcy zdecydowali się na likwidację obozu i całkowite zniszczenie jego terenu. W ten sposób dokonał się tragiczny los narodu, który przez stulecia swoim trudem, kolorytem i odrębnością kulturowo – religijną ubogacał włodawską ziemię. Niestety zakończenie wojny nie przyniosło pełnej wolności Polakom. Wielu z nich podjęło tragiczną i dramatyczną walkę z rodzącym się totalitarnym systemem. Do 1950 r. operowały tutaj oddziały partyzanckie WiN. Bilans okupacyjnych lat okazał się tragiczny dla mieszkańców Włodawy. Straty materialne i ludnościowe były bardzo dotkliwe. W latach powojennych zmienił się charakter miejskiej zabudowy, powstały nowe osiedla mieszkaniowe oraz zakłady pracy, które wpłynęły na rozwój społeczno- gospodarczy miasta i jego znaczenie w regionie. Obecnie - podobnie jak przed wiekami Włodawa stanowi swoiste lokalne centrum, do którego – tak jak kiedyś – chętnie przyjeżdżają turyści, często z odległych zakątków kraju. Obecnie miasto liczy około 15 tys. mieszkańców, nie ma w nim większego przemysłu, ale niezmiennie piękna przyroda i specyfika zabytków zachęca do odwiedzania „perły” i stolicy Pojezierza Łęczyńskiego – Włodawskiego.

That time Włodawa was one of the last free patches of Polish land that was not occupied by invaders. The Hitlerian occupation especially had influence on the fate of the Jewish. Since 1942 there started regular transportations of the Jewish from Włodawa to the nearby Solibor where was located the Hitlerian concentration camp constructed for a direct extermination of the Jewish within “Reinhard” action. In Solibor were murdered about 250 thousand Jewish from the whole Europe. On 14th October 1943 in the camp, prisoners raised in armed rebellion that was ended with a famous escape. After putting down the rebellion, Germans decided to liquidate the camp and totally destroyed its territories. This is how took place a tragic fate of the nation that for centuries had been enriching the land of Włodawa with its effort, colours as well as cultural and religious identity. Unfortunately the end of the war did not provide Poles full freedom. Many of them took tragic and dramatic actions against the arising totalitarian system. Till 1950 there were active WiN guerrilla groups. The balance after years of occupation appeared to be tragic for inhabitants of Włodawa. Material loses and losses in people were very severe. During years after the war, a character of local buildings changed, there appeared new housing districts and working workshops that influenced on the social and economic development of the town as well as its importance in the region. At present – similar as it was centuries ago, Włodawa is an individual local centre which is – as it was in the past – willingly visited by tourists very often from remote parts of the country. Nowadays the town is populated by about 15 thousand inhabitants and there is not a major industry branch but the unchangeably beautiful nature and the specification of monuments encourages everyone to visit a “pearl” and the capital of the Łęczyzna and Włodawa Lake District.

1.
Urokliwe zakątki często znane są tylko mieszkańcom Włodawy
Charming nooks are very often known only by inhabitants of Włodawa

2.
Fragment dawnej zabudowy miasta przy ul. Kościelnej
A piece of the former town architecture near Kościelna Street

3.
Fragment dawnej zabudowy miasta przy ul. Rynek
A piece of the former town architecture near Rynek Street

4.
Skwer przy ul. Rynek w kolorach jesieni
Square near Rynek Street in colours of autumn

W celu upamiętnienia dawnej wielokulturowości Ziemi Włodawskiej stworzono unikalny „Szlak Trzech Kultur”. Wędrowkę tym szczególnym szlakiem można rozpocząć od Kościoła Parafialnego p.w. Św. Ludwika i Klasztoru Paulinów. Jest to z pewnością jeden z najcenniejszych zabytków Włodawy. Ludwik Konstanty Pociąg ślubował podobno, że sprowadzi do Włodawy paulinów z Jasnej Góry. Ślubowanie wypełnił w roku 1698 i osadził zakonników przy odbudowanym właśnie kościele parafialnym. Następnie w latach 1711 – 1718 wybudował im klasztor, projektowany przez lwowskiego architekta Józefa Pioleta. Zakonnicy z wdzięczności wmurowali we frontową ścianę klasztoru kamienną tablicę ku czci fundatora. Hojny magnat pragnął kontynuować sakralne inwestycje w postaci budowy nowego kościoła parafialnego. Niestety, śmierć pokrzyżowała te plany. Zaplanowane dzieło podjął jego wychowanek i spadkobierca Antoni Pociąg. Antoni zamówił projekt kościoła dla paulinów u znakomitego i sławnego architekta i projektanta królewskiego Pawła Fontany. Prace rozpoczęto w 1739 roku, a cegłę produkowała założona specjalnie dla tej świątyni cegielnia. Na dobre budowa ruszyła dopiero w 1741 roku. Jedenastu mistrzów murarskich na wyniosłym nadbużańskim wzniesieniu tworzyło wspaniałe dzieło. Mury wzniesiono do roku 1752. Budowę finansował już wówczas Jerzy Fleming, który siedem lat wcześniej odkupił Włodawę od zadłużonego Antoniego Pociąga. Po śmierci Fleminga w 1771 roku prace nad wykończeniem wystroju wewnętrznego i wyposażeniem świątyni dokończyła Izabela Czartoryska wraz ze swym mężem Adamem Kazimierzem. W 1780 roku włodawski kościół parafialny stanął w pełnej krasie. Późnobarokowa bryła kryje w sobie wspaniałe rokokowe wnętrza (kościół zachował do dzisiaj pierwotny wygląd). Z końca XVIII wieku pochodzą bogate polichromie. W nawie głównej wykonał je malarz ze Lwowa Gabriel Sławiński. Natomiast prezbiterium przyozdobili sprowadzeni z Jasnej Góry malarze – paulini: Wojciech (Jeremiasz) i Antoni (Marceli) Dobrzyńscy vel Dobrzeńscy. W centralnym polu ołtarza znajduje się, w bogato zdobionej ramie, obraz modlącego się św. Ludwika. Po obydwu stronach prezbiterium umieszczono portrety fundatorów: Ludwika Konstantego Pociąga i Adama Kazimierza Czartoryskiego. Pod kościołem ciągną się krypty, sklepienie kolebkowo i kolebkowo – krzyżowe, częściowo zamurwane. Wg miejscowej legendy kościół posiadał podziemne połączenia z kościołami w Różance i Orchówku oraz z Tomaszówką (pod rzeką Bug). Do tej pory nie zweryfikowano jednak tych przekazów żadnymi poważnymi badaniami. Na terenie klasztoru (dzisiaj poza nim jako własność prywatna) znajdował się, wybudowany w XVIII wieku w stylu późnobarokowym budynek kuchni klasztornej. W XIX wieku posłużył on jako schronienie dla unickiej szkoły parafialnej. Po powstaniu styczniowym dawną kuchnię klasztorną przeznaczono na mieszkania. Przy bramie wjazdowej na teren klasztoru zachowała się XVII – wieczna figura św. Jana Nepomucena.

1-3. Wnętrze barokowego kościoła parafialnego p.w. św. Ludwika z lat 1741-1752, zbudowanego wg projektu włoskiego architekta Pawła Fontany
The interiors of baroque parish church dedicated to St. Louis from 1741-1752, the church was built according to the project of an Italian architect Paweł Fontana

In order to commemorate the former multicultural Land of Włodawa there was established the unique “Three Cultures Route”. A walking tour along this special route may be started from the Parish Church dedicated to St. Louis as well as Pauline Monastery. It is definitely one of the most valuable monuments of Włodawa. Ludwik Konstanty Pociąg is believed to swear an oath to bring Pauline brothers from Jasna Góra. He fulfilled his promise in 1698 and settle them just next to the reconstructing parish church. Next in 1711 – 1718 he built a monastery for them which had been designed by an architect Józef Piolet from Lwów. As a proof of the gratitude, brothers set a stone memorial plaque in the front monastery wall to honour the founder. A generous magnate desired to continue sacral investments in a form of a new parish church. However, the death frustrated his plans. The planned work was continued by his foster child and his inheritor Antoni Pociąg. Antoni ordered a church project for the Pauline Order from a great and famous architect as well as a royal designer Paweł Fontana. Work started in 1739 and bricks were produced by a brickyard that was especially set up for this temple. The construction started at full speed in 1741. Eleven expert bricklayers were creating magnificent work on a soaring hill by the Bug River. Walls were constructed till 1752. The construction had been already financed by Jerzy Fleming that had bought Włodawa seven years earlier from Antonii Pociąg who was in debt. After the death of Fleming in 1771 works connected with interior finishing touches and temple equipment were finished by Isabel Czartoryska and her husband Adam Kazimierz. In 1780 the parish church in Włodawa was at its best. The late Baroque mass hides a great Rococo interior (the church has preserved till a present day its initial appearance). From the end of the 18th century there come from rich polychromes. In the central nave they were performed by a painter from Lwów Gabriel Sławiński. However, the chancel was decorated by painters from Jasna Góra – Pauline Brothers: (Jeremiasz) and Antoni (Marceli) Dobrzyńscy vel Dobrzeńscy. In the central part of the altar is a picture of Saint Louis in a richly ornamented frame. On both sides of the chancel there were placed pictures of its founders: Ludwik Konstanty Pociąg and Adam Kazimierz Czartoryski. Under the church run crypts with tunnel vaults as well as tunnel and cross vaults which are partially bricked up. According to a local legend, the church had underground connections with churches in Różanka and Orchówek as well as Tomaszówek (under the Bug River). However, these oral traditions have not been proved by any serious researches. In the monastery territory (currently outside its walls as a private property) there was a late Baroque kitchen building that was built in the 18th century. In the 19th century it was a shelter for the Uniate parish school. After the January Uprising the former monastery kitchen was changed into housing flats. Near the monastery entrance gate there has been preserved a statue of St. John Nepomucen from the 17th century.

4. Kościół parafialny p.w. św. Ludwika oraz Klasztor OO. Paulinów, którego restauracja została zakończona w 2003 r.
Parish church dedicated to St. Louis and Monastery of Pauline Order, which reconstruction was finished in 2003

1-3.
Cerkiew prawosławna p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny jako jeden z elementów Szlaku Trzech Kultur warta jest odwiedzenia
The Orthodox church of the Birth of the Blessed Virgin Mary as one of elements of the Three Cultures Route is worth visiting

Opuszczając teren kościoła i klasztoru w perspektywie ulicy Kościelnej można dostrzec kolejny ważny punkt na włodawskim „Szlaku Trzech Kultur”. Jest nim Cerkiew Prawosławna pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny. Losy tej świątyni, podobnie jak losy całego miasta, były zmienne i burzliwe. W miejscu dzisiejszej świątyni, „w pięknym położeniu nad stawem, na górze” w roku 1790 wybudowano cerkiew unicką, drewnianą, pod wezwaniem zachowanym do dziś. Z niewiadomych przyczyn spaliła się ona 12 lutego 1813 roku. Unicy zbudowali nową, ale ta z kolei szybko się zdewastowała, była poza tym za ciasna, mieściła zaledwie 30 osób, tak że już w 1821 roku zaprzestano odprawiania w niej nabożeństw. Kilka lat potem rozebrano ją. Dopiero w lipcu 1840 roku, po uzyskaniu zgody władz kościelnych i państwowych, a także przyrzeczeniu właściciela dóbr włodawskich Augusta Zamojskiego, że sfinansuje budowę, rozpoczęto kolejne prace budowlane. W miejscu poprzedniczek, po upływie dwu lat, na nadbużańskim wzniesieniu stanęła cerkiew murowana, grekokatolicka. Cerkiew konsekrowano w 1843 roku. Budowa była zasługą unickiego księdza Nikona Zielińskiego, represjonowanego później przez władze carskie za niezłomne trwanie przy unii oraz sprzyjanie powstaniu 1863/1864 roku. W 1875 roku cerkiew przejęli prawosławni. W 1893 roku ze względu na fatalny stan techniczny została rozebrana. W latach 1893 – 1895 powstała nowa cerkiew pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny, według projektu Wiktora N. Syczowa. W roku 1946 cerkiew została zamknięta na dziesięć lat i dopiero na przełomie 1956 i 1957 roku rozległ się ponownie we Włodawie cerkiewny śpiew.

Leaving the church and monastery territory in a perspective of Kościelna Street we may notice another important point on the “Three Cultures Route” of Włodawa. It is the Orthodox Church dedicated to the Birth of the Blessed Virgin Mary. Fates of this temple, similar to fates of the whole town, were changing and were turbulent. In the place of present temple, “with a beautiful location with a pond, upside” in 1790 there was build a Uniate church made of wood and with the same dedication. Without known reasons it was burnt on 12th February 1813. The Unites built a new one but it was quickly devastated and what is more it was too small because it could only contain 30 people so in 1821 celebrating church services was stopped. A few years later it was demolished. Only in July 1840, after receiving the agreement of church and state authorities as well as the pledge of properties of Włodawa owner, August Zamojski, that he would finance the construction, further construction works were taken. In the place of predecessors, after two years time, on the hill by the Bug River there was built a stone Uniate church of a Greek Catholic character. The church was consecrated in 1843. The construction was the achievement of a Uniate priest Nikon Zieliński, who was oppressed by tsarist authorities for his invincible support to the union as well as uprising in 1863/1864. In 1875 the church was overtaken by the Orthodox church. In 1893 because of its fatal technical state it was demolished. In 1893 -1895 there was built a new Uniate Church dedicated to the Birth of the Blessed Virgin Mary according to the project of Wiktor N. Syczow. In 1946 the church was closed down for ten year and only at the turn of 1956 and 1957 in Włodawa resounded church singing again.

Ogniwem dopełniającym „Szlak Trzech Kultur” jest Wielka Synagoga Włodawska. W jej murach zastygła pamięć o wielowiekowej obecności wyznawców Mojżesza w mieście nad Bugiem. Budowę synagogi w latach 1764 – 1774 sfinansowała gmina żydowska oraz ówczesni właściciele Włodawy, Czartoryscy. Synagogę zaprojektowano w stylu późnego baroku, w miejscu dawnej, drewnianej bożnicy. Miała ona początkowo jedną kondygnację. Drugą wraz z dwoma bocznymi alkierzami dobudowano pod koniec XIX wieku. Reprezentuje ona tzw. typ „dziewięciopolowy” wykształcony na początku XVII wieku i trwający w żydowskim budownictwie synagogałnym do połowy XIX wieku. Ukształtowanie synagogi w obecnej postaci łączone jest z Izaakiem Lurią - inicjatorem zmian rytuału liturgicznego. W latach niemieckiej okupacji synagoga służyła za magazyn wojskowy. Zniszczono wówczas prawie całe wyposażenie wewnętrzne. Tylko w Sali modlitw zachowała się wspianała neobarokowa szafa ołtarzowa, aron ha – kodesz z roku 1936, stiukowa i polichromowana. Od 1983 roku, po generalnym remoncie, wykonanym z szacunkiem dla historycznego detalu, Wielka Synagoga jest obiektem muzealnym, częścią Muzeum Pojezierza Łęczyńsko – Włodawskiego. Znajduje się w niej bogaty dział judaistyczny. Obok Wielkiej Synagogi znajduje się Mała Synagoga i dom kahalny z drugiej połowy XIX wieku. Te obiekty również służą ekspozycjom muzealnym.

A link that supplements the “Three Cultures Route” is Great Synagogue of Włodawa. In its walls there is maintained the memory of many centuries of presence of Moses believers in a town by the Bug River. The synagogue construction in 1764 – 1774 was financed by the Jewish district and by owners of Włodawa, the Czartoryski Family. The synagogue was designed in a style of late Baroque in a place of a former wooden shul. At first it consisted only of one store. The second one, with many side corner annexes, was built at the end of the 19th century. It represents so called a “nine section type” that was designed at the beginning of the 17th century and which lasted in the Jewish synagogue construction engineering till the half of the 19th century. The present form of the synagogue is connected with Izaak Luria – an initiator of changes in liturgical rituals. During years of German occupation, the synagogue was used as a military storehouse. Almost the whole interior equipment was destroyed then. Only in a room of players there has preserved a great neo-Baroque altar cabinet, aron ha – kodesz from 1936, stucco and polychrome. Since 1983, after a general renovation that was conducted with a respect to historical details, the Great Synagogue is a museum piece, a part of the Łęczyna and Włodawa Lake District Museum. It includes a rich Judaic section. Next to the Great Synagogue there is located the Small Synagogue and a culture house from the half of the 19th century. These facilities are also used for museum expositions.

1-4.
Wielka Synagoga wzniesiona w 1764 r. Obecnie mieści się w niej Muzeum Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego

The Great Synagogue built in 1764. Currently the Museum of the Łęczyna and Włodawa Lake District

1

2

3

4

1.
ul. 11 Listopada
11 Listopada Street

2.
ul. Kościuszki
Kościuszki Street

3.
Czworobok, widok bramy od strony
wewnętrznego dziedzińca

The Quadrangle, a view from the gate
from the interior yard

4.
Drewniane rzeźby, symbolizujące
wielokulturowość Włodawy
Wooden sculptures, symbolize multicultural
character of Włodawa

Jest we Włodawie jeszcze jedno bardzo ważne miejsce, gdyż było miejscem spotkania ludzi tak różnych pod względem etnicznym, religijnym i obyczajowym. Tym miejscem jest włodawski rynek – prawdziwe serce miasta i okolicy. To tutaj spotykano się na regularnych jarmarkach i targach wymieniając między sobą mnóstwo informacji i poznając się wzajemnie. Wyjątkowo interesującym obiektem starej włodawskiej architektury znajdującym się w centrum rynku są kramnice, dawne jatki i kramy nazywane teraz, niezbyt udanie, „Czworobokiem”. Kramnice zbudował prawdopodobnie Jerzy Fleming w połowie XVIII wieku. Murowane i wielokrotnie przerabiane w ciągu XIX i XX wieku, zachowały mimo to pierwotny charakter. Zbudowane na planie kwadratu, tworzą wewnętrzny dziedziniec, na który prowadzą dwie bramy, ustawione na osi wschód – zachód. Kramnice do dziś pozostają oryginalnym rozwiązaniem architektonicznym zabudowy rynkowej, nieczęsto spotykanym w innych miastach.

Przywołany tutaj „Szlak Trzech Kultur” to z pewnością najważniejszy walor turystyczny miasta. Niejednokrotnie pozwala on wrażliwemu wędrowcowi oderwać się od współczesnego zgiełku i zagłębić się w klimacie dawnego prowincjonalnego miasteczka, gdzie może nie działa się wielka historia, ale zwyczajne lokalne życie.

In Włodawa there is one more very important place as it was a meeting place for people who considerably differ between each other in terms of an ethnical, religious and traditional aspect. The market in Włodawa is such a place – a real heart of the town and its vicinity. Here were organized regular fairs and markets where people exchanged much information and knew each other. An especially interesting object of the old architecture of Włodawa, which is located in the market centre, are tenement houses, former butcher's stalls and stands which are currently not too accurately called “Quadrangle”. Tenement houses were probably built by Jerzy Fleming in the half of the 18th century. Bricked tenement houses were many times converted during the 19th and the 20th century, however, they have preserved their initial character. They were built on a square and create an internal courtyard where lead two gates located on the east-west axis. Till now tenement houses are an original architectural solution of market buildings what is rarely seen in other towns.

The mentioned “Three Cultures Route” is definitely the most important tourist advantage of the town. Many times it allows a sensitive tourist to escape from hustle and bustle and deep into the climate of a former provincial town which maybe is not characterized by great history but by an ordinary human life.

1-3.
Włodawa nocą. Cisza i spokój sprzyjają odpoczynkowi
mieszkańców i turystów
Włodawa at night. The silence and peace
help inhabitants and visitors to relax

1.
Park Miejski zimą
The Municipal Park in winter
2.
Aleja Józefa Piłsudskiego - fragment dawnej zabudowy miasta
Józef Piłsudski Avenue - a piece of the former town buildings
3.
Ulica Mostowa, tzw. „Kościelniak”
Mostowa Street called „Kościelniak”
4.
Ulica Klasztorna
Klasztorna Street

Niewątpliwie w ten nurt myślenia i działania wpisuje się Festiwal Trzech Kultur, podczas którego w autentycznych wnętrzach i plenerach dokonują się prezentacje tego, co zawsze było i jest bliskie tradycji polskiej, ruskiej i żydowskiej. Nie trzeba dodawać, że spełnionym pragnieniem organizatorów jest zawsze najwyższy poziom artystyczny i poznawczy koncertów, spektakli, warsztatów oraz sesji naukowych składających się na festiwal.

Miłośnicy folkloru, którzy latem odwiedzają Włodawę mogą wziąć udział w niewątpliwie atrakcyjną jaką jest Międzynarodowe Poleskie Lato z Folklorem. Koncerty zespołów folklorystycznych z różnych zakątków świata odbywają się pod flagą CIOFF (Międzynarodowej Rady Stowarzyszeń Folklorystycznych, Festiwalu i Sztuki Ludowej). Od lat cieszą się one znakomitą frekwencją i zainteresowaniem mieszkańców oraz rzesz turystów, czasami specjalnie odwiedzających Ziemię Włodawską właśnie w czasie odbywania się Poleskiego Lata z Folklorem.

Undoubtedly this way of thinking and taking action is within the frame of the Three Cultures Festival during which there took part a presentation, in authentic interiors and exterior locations, of that what was always close and is close for the Polish, Russian and Jewish tradition. It is not necessary to add that a fulfilled desire of organizers is the highest artistic level as well as the highest cognitive level of concerts, performances, workshops and science sessions that are all a part of the festival.

Folklore enthusiasts who visit Włodawa in the summer, can take part in an unquestionable attraction which is the International Polish Summer with Folklore. Concerts of folk bands from different nooks of the world are organized under the flag of CIOFF (International Council of Organizations for Folklore Festivals and Folk Art). For many years they have been drawing huge audiences and inhabitants' interest as well as crowds of tourists that sometimes visit the Land of Włodawa on purpose just during the Polish Summer with Folklore.

1-2.
Podczas Festiwalu Trzech Kultur
współczesność miesza się z historią

During the Festival of Three Cultures
the presence mixes with the history

1-4.
Międzynarodowe Poleskie Lato z Folklorem rozbrzmiewa
językami różnych narodów

International Summer with Folk of Polesie resounds
with various languages

5-7.
Bieg Sobiborski - organizowany ku pamięci ofiar obozu
zagłady w Sobiborze - z roku na rok cieszy się coraz
większą popularnością

Sobiborski Run - organized to commemorate victims
of the extermination camp in Sobibor - every year
it enjoys greater popularity

1

2

3

A gdy już zmęczymy się zwiedzaniem i odkrywaniem wielokulturowych klimatów to nie pozostanie nam nic innego jak poddanie się niepowtarzalnemu pięknu miejscowego krajobrazu w trakcie pieszych i rowerowych wędrówek specjalnie przygotowanymi ścieżkami i szlakami - także wodnymi - podczas kajakowych spływów. Walory turystyczne Włodawy podnosi bliskość pięknych, lesistych terenów (obszary chronione sieci Natura 2000) oraz czystych jezior Pojezierza Łęczyńskiego – Włodawskiego. Należy także pamiętać o bliskim sąsiedztwie miasta z Poleskim Parkiem Narodowym, pełnym przyrodniczych atrakcji oraz z Sobiborskim Parkiem Krajobrazowym, gdzie oprócz obcowania z naturą można zadumać się nad tragiczną przeszłością na terenie dawnego hitlerowskiego obozu zagłady. Włodawa jest miastem otwartych i życzliwych ludzi, którzy starają się ocalić jak najwięcej z bogatej przeszłości miejsca, w którym przyszło im żyć, świadomych wielkiego daru, jakim jest nieskażone środowisko naturalne, z radością witających tych, którzy zdecydują się odwiedzić te strony ubogacone swoją przeszłością.

When we become tired of sightseeing and discovering multicultural climates, the only think we can do is to be taken away by unique beauty of local landscape during walking and cycling trips especially organized along traces and routs – also water routes – during canoeing. Tourist advantages of Włodawa are increased by the vicinity of beautiful forested territories (areas protected by Nature 2006 network) and clean lakes of the Łęczna and Włodawa Lake District. It should be also remembered about the close vicinity of the town with the Polesie National Park, that is full of nature attractions as well as with the Soliborski National Park where except the fact of communing with nature, we can fall into reserve over the tragic past in the territory of the former Hitlerian extermination camp.

Włodawa is a town of open and kind people who try to save as much as possible from the rich town history in which they had to live at the same time being aware of a great gift which is unpolluted natural environment and they welcome with joy these who have decided to visit these areas that are enriched with their past.

1.
„Czworobok” – unikatowa budowla w kształcie kwadratu
The “Quadrangle” – a unique building in a form of a square

2.
Po trudach wędrówek można przysiąść w przyjaznym cieniu
After the hardships of trips it is possible to sit in the nice shade

3.
Zapraszamy do odwiedzenia Włodawy
We invite you to visit Włodawa

Wydawca
VEGA Studio Adv. Tomasz Müller
82-500 Kwidzyn, ul. Grunwaldzka 9
www.grupavega.pl, e-mail: biuro@grupavega.pl

Opracowanie tekstu
Janusz Korneluk, Krzysztof Kusiuk, Joanna Pogonowska

Tłumaczenie
Grzegorz Bednarczyk

Zdjęcia
Zbigniew Dębiec, Mariusz Dyduch, Radosław Kuczyński, Jerzy Kudytn
Jerzy Kurec, Piotr Leszczyński, Joanna Pogonowska, Adam Purc
Edward Stefański, Krzysztof Tereszczuk

Opracowanie graficzne i przygotowanie do druku
Remigiusz Dalecki – Vega Studio Adv. Kwidzyn

Wydano przy współpracy Urzędu Miejskiego we Włodawie
22-200 Włodawa, Al. J. Piłsudskiego 41
tel. 48 (82) 57 21 444, fax. (82) 57 22 454
e-mail: info@wlodawa.eu
www.wlodawa.eu

VEGA Studio Adv.
Wszelkie prawa zastrzeżone / All rights reserved
Printed in Poland – Kwidzyn 2010
Przedruk i powielanie w jakiegokolwiek formie jest zabronione

ISBN 978-83-89855-62-6

